1.1. Yahudiliğin Tarihçesi

Yahudiler kendilerini etnik olarak Hz. İbrahim, onun oğlu Hz. İshak ve torunu Hz. Yakub’a dayandırırlar (İbraniler).

Dinî açıdan ise MÖ 13. yüzyılda Hz. Musa’ya gelen vahiyle başlatırlar (Yahudilik).

Türkiye'de yaşayan Yahudiler kendileri için "Hz. Musa'nın dinine bağlı, onun yolundan giden" anlamlarına gelen Musevi ismini kullanırlar.

İbrani

- İbrani terimi, Yahudiler tarafından kurucu atalar olarak kabul edilen Hz. İbrahim, oğlu Hz. İshak ve torunu Hz. Yakub ile onların çocuklarını tanımlar.

İsrail

- Yahudilere göre İsrail terimi, "Tanrı'yla uğraşan" anlamında Hz. Yakub'un lakabıdır. İbraniler, Babil sürgününe (MÖ 587) kadar İsrail ve İsrailoğulları olarak anılır.

Yahudi

- Yahudi terimi, Babil sürgünü sonrası ortaya çıkmıştır. Babil halkı, İsrailoğullarını "Yahudalı" anlamında "Yahudi" olarak adlandırır. Yahudilik, bu tarihten itibaren Hz. Musa'nın getirdiği dinin adı olmuştur.

Musevi

- Musevi terimi, Hz. Musa'nın şeriatına bağlı kimse anlamındadır. Yahudiler, Türkiye'de kendilerini "Musevi" olarak adlandırırlar.

Kronolojik Yahudi Tarihi

Atalar Dönemi:
Hz. İbrahim'den
Hz. Musa'ya Kadar
(MÖ 1800-1300)

Mezopotamya'da yaşadığı kabul edilen Hz. İbrahim, Tanrı'nın vahyi doğrultusunda Ken'an topraklarına göç etmiş ve burada göçebe bir hayat sürmüştür.

Hz. İbrahim'in Hâcer'den Hz. İsmail, ardından karısı Sâre'den Hz. İshak doğmuş, bu iki oğlundan İsmailoğulları ve İsrailoğulları ortaya çıkmıştır.

Tevrat'ta Tanrı'nın Hz. İbrahim ile bir ahit yaptığı, kendisini ve soyunu bereketli kıldığı, Kenan topraklarını mülk olarak soyuna verdiği ifade edilmektedir.

İsrailoğulları Hz. Yusuf zamanında Mısır'a yerleştiler. 400-430 yıl süren Mısır Döneminde on iki kabilelik bir kavme dönüştürler.

Mısır'dan Çıkış ve Milletleşme Dönemi: Hz. Musa Dönemi (MÖ 1300-1200)

Tevrat'a göre İsrailoğulları Mısır'da kısa bir refah döneminin ardından köleleştirilmiştir. Onları firavunun zulmünden (kölelikten) Hz. Musa kurtarmıştır.

İsrailoğulları'nın, Hz. Musa önderliğinde Mısır'dan çıkarılıp daha sonra Sina Dağı'na ulaştırılıp burada Tanrı ile ahitleşmeleri İsrailoğulları tarihinde dönüm noktasıdır.

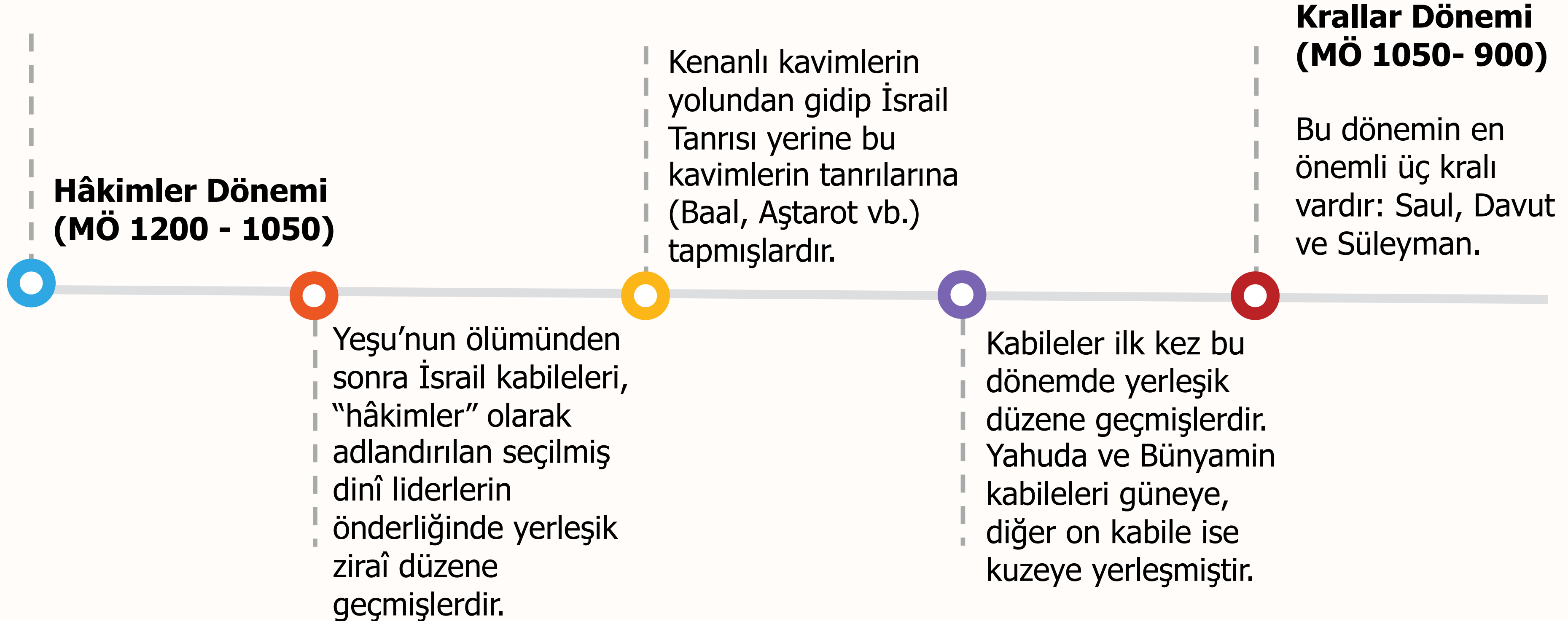
Bu ahit kapsamında Tanrı Yahve tarafından Hz. Musa'ya İsrailoğulları'nın uyması gereken kuralları içeren Tevrat verilmiştir.

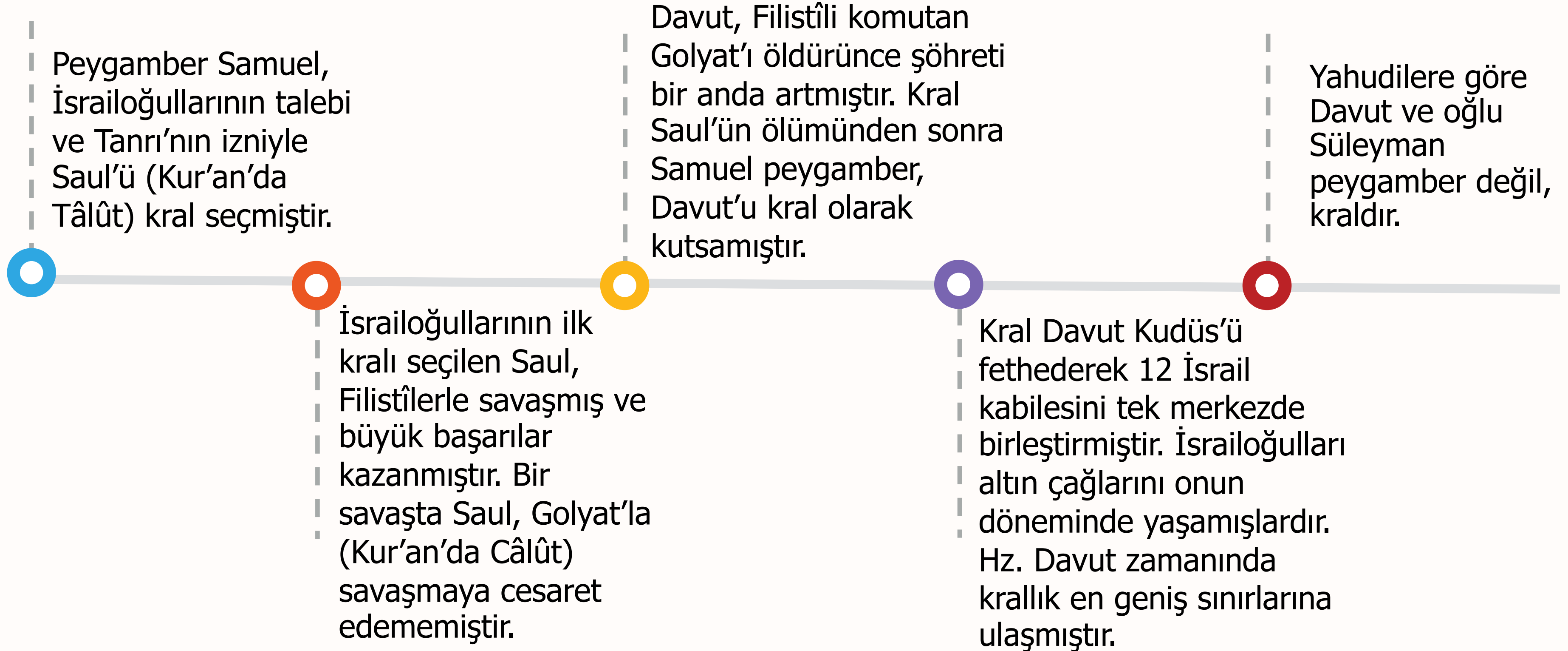
İsrailoğulları, Hz. Musa zamanında Kenan topraklarına girememişlerdir. Hz. Musa'nın Sina Dağı'ndayken İsrailoğulları altından buzağı heykeli yapıp onu ilah edinmişlerdir. Daha sonra Kenan topraklarında yaşayan halkla savaşmak istememiş ve Hz. Musa'ya isyan etmişlerdir.

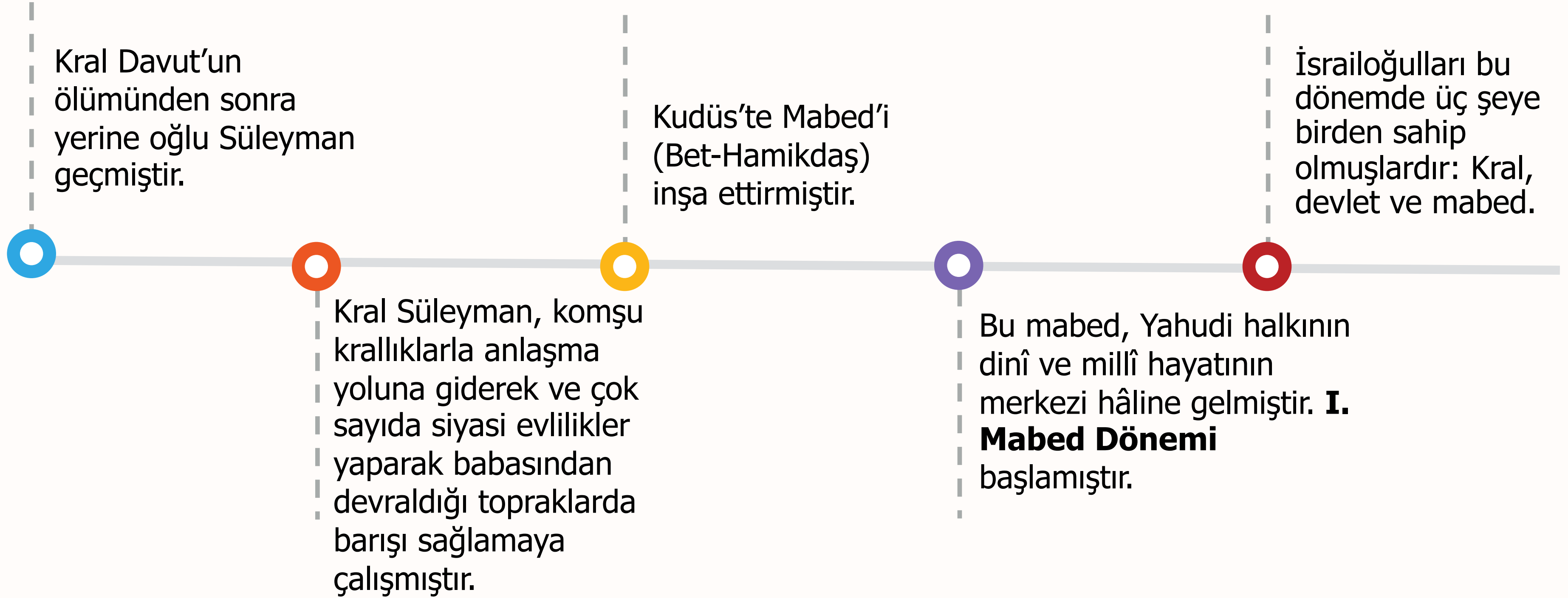
Mısır’dan çıkan bu ilk nesil, İsrail Tanrısı’na karşı gelmenin cezası olarak kırk yıl boyunca çöle mahkûm edilmiş, vadolunan topraklara girmelerine izin verilmemiştir. Çöl dönemi boyunca itaatsiz tutumlarını sürdürmüşlerdir.

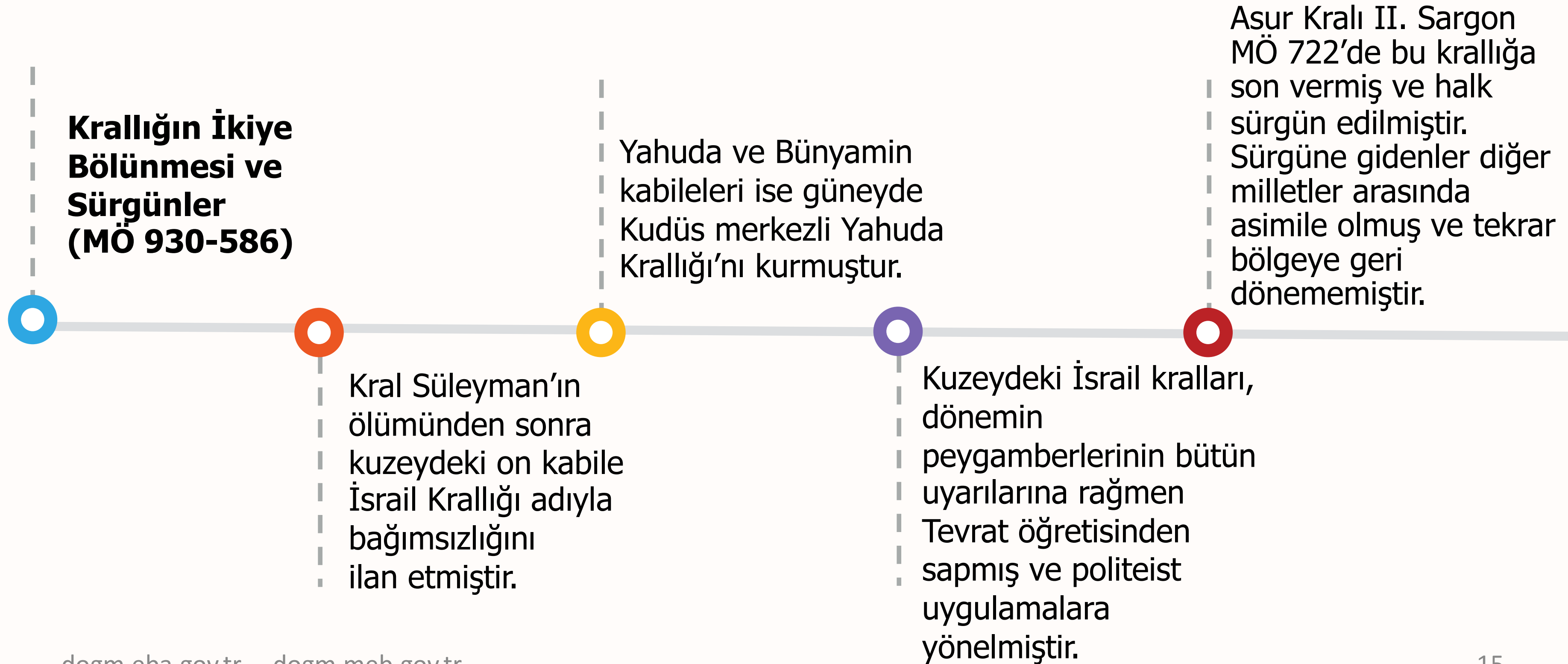
Hz. Musa’dan sonra İsrailoğulları Yeşu önderliğinde vaat edilmiş topraklara girmiştir. Yeşu, müstakil bir devlet kurmadı. Toprakları on iki kabile arasında paylaştırmıştır.

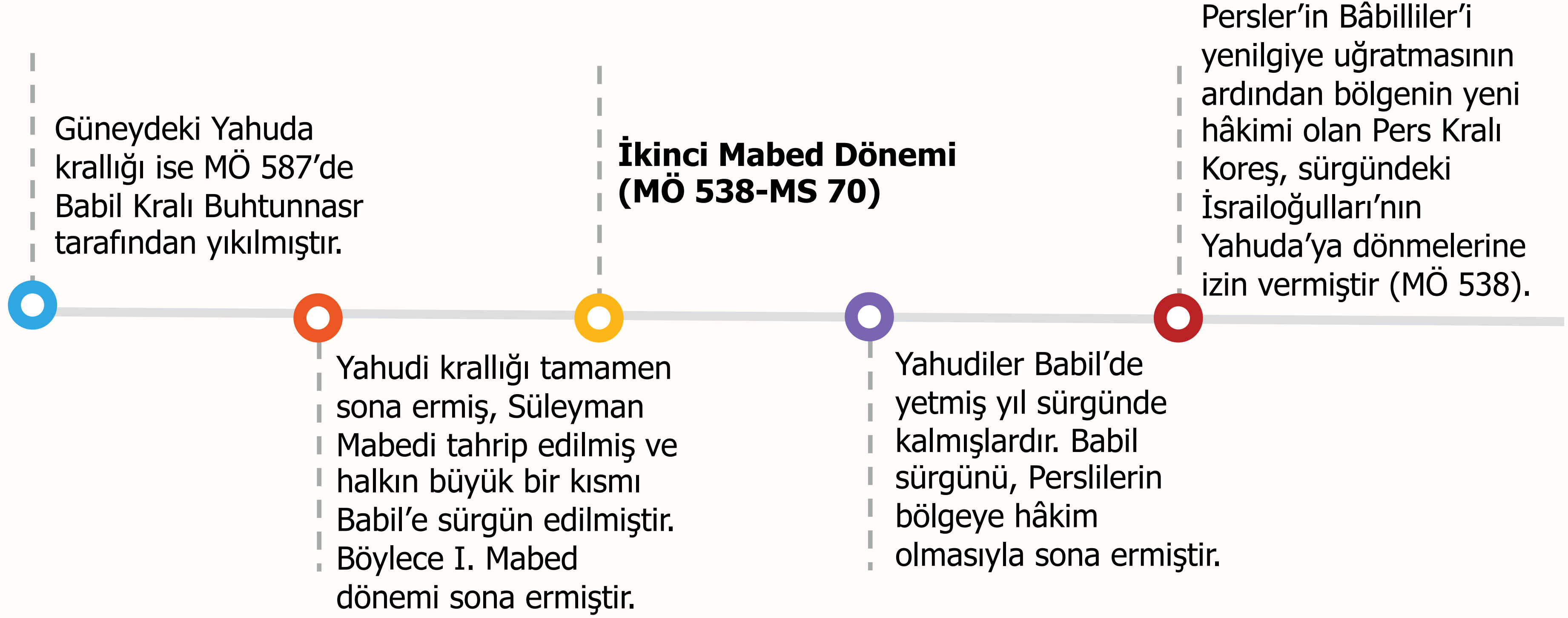

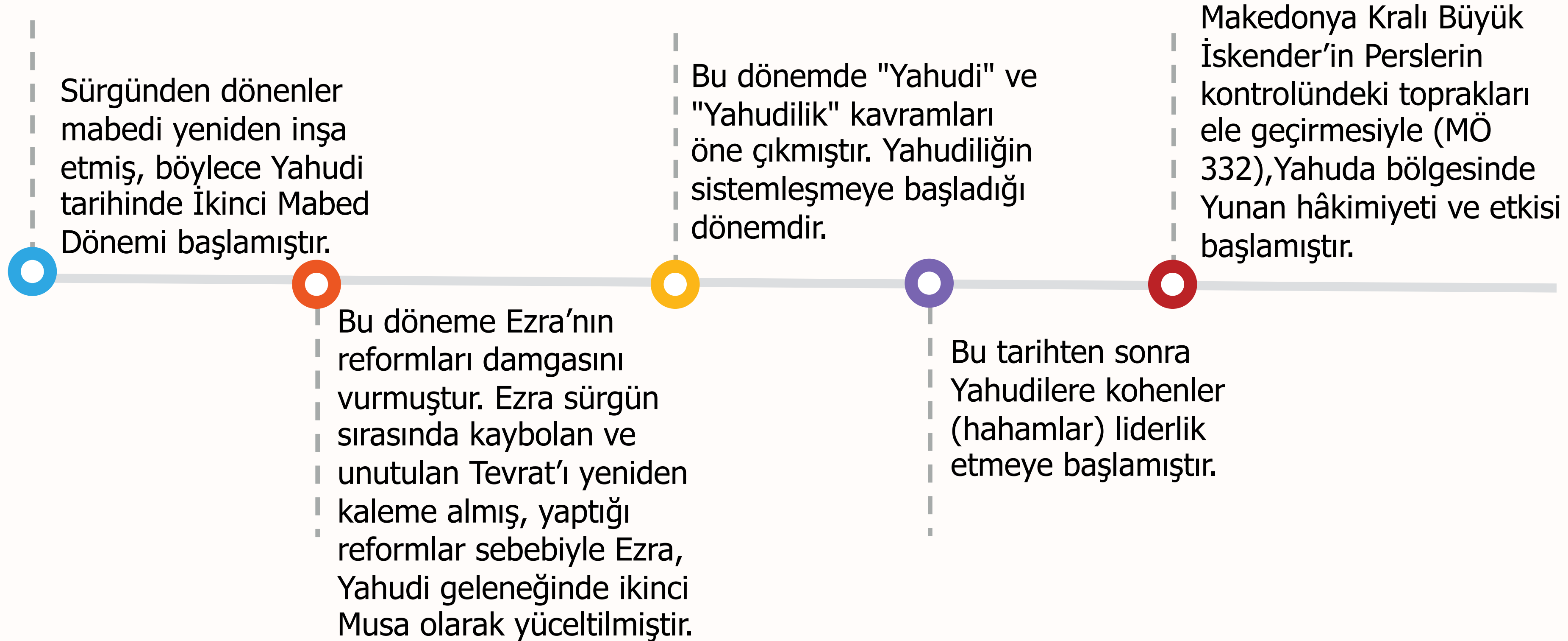

Hâkimler Dönemi
(MÖ 1200 - 1050)
Yeşu'nun ölümünden sonra İsrail kabileleri, "hâkimler" olarak adlandırılan seçilmiş dinî liderlerin önderliğinde yerleşik ziraî düzene geçmişlerdir.
Kenanlı kavimlerin yolundan gidip İsrail Tanrısı yerine bu kavimlerin tanrılarına (Baal, Aştarot vb.) tapmışlardır.
Kabileler ilk kez bu dönemde yerleşik düzene geçmişlerdir. Yahuda ve Bünyamin kabileleri güneye, diğer on kabile ise kuzeye yerleşmiştir.
Krallar Dönemi
(MÖ 1050- 900)
Bu dönemin en önemli üç kralı vardır: Saul, Davut ve Süleyman.

Peygamber Samuel, İsrailoğullarının talebi ve Tanrı'nın izniyle Saul'ü (Kur'an'da Tâlût) kral seçmiştir.
İsrailoğullarının ilk kralı seçilen Saul, Filistîlerle savaşmış ve büyük başarılar kazanmıştır. Bir savaşta Saul, Golyat'la (Kur'an'da Câlût) savaşmaya cesaret edememiştir.
Davut, Filistîli komutan Golyat'ı öldürünce şöhreti bir anda artmıştır. Kral Saul'ün ölümünden sonra Samuel peygamber, Davut'u kral olarak kutsamıştır.
Kral Davut Kudüs'ü fethederek 12 İsrail kabilesini tek merkezde birleştirmiştir. İsrailoğulları altın çağlarını onun döneminde yaşamışlardır. Hz. Davut zamanında krallık en geniş sınırlarına ulaşmıştır.
Yahudilere göre Davut ve oğlu Süleyman peygamber değil, kraldır.

Kral Davut'un ölümünden sonra yerine oğlu Süleyman geçmiştir.
Kral Süleyman, komşu krallıklarla anlaşma yoluna giderek ve çok sayıda siyasi evlilikler yaparak babasından devraldığı topraklarda barışı sağlamaya çalışmıştır.
Kudüs'te Mabed'i (Bet-Hamikdaş) inşa ettirmiştir.
Bu mabed, Yahudi halkının dinî ve millî hayatının merkezi hâline gelmiştir. **I. Mabed Dönemi** başlamıştır.
İsrailoğulları bu dönemde üç şeye birden sahip olmuşlardır: Kral, devlet ve mabed.

Krallığın İkiye Bölünmesi ve Sürgünler (MÖ 930-586)
Kral Süleyman'ın ölümünden sonra kuzeydeki on kabile İsrail Krallığı adıyla bağımsızlığını ilan etmiştir.
Yahuda ve Bünyamin kabileleri ise güneyde Kudüs merkezli Yahuda Krallığı'nı kurmuştur.
Kuzeydeki İsrail kralları, dönemin peygamberlerinin bütün uyarılarına rağmen Tevrat öğretisinden sapmış ve politeist uygulamalara yönelmiştir.
Asur Kralı II. Sargon MÖ 722'de bu krallığa son vermiş ve halk sürgün edilmiştir. Sürgüne gidenler diğer milletler arasında asimile olmuş ve tekrar bölgeye geri dönememiştir.

Güneydeki Yahuda krallığı ise MÖ 587’de Babil Kralı Buhtunnasr tarafından yıkılmıştır.
Yahudi krallığı tamamen sona ermiş, Süleyman Mabedi tahrip edilmiş ve halkın büyük bir kısmı Babil’e sürgün edilmiştir. Böylece I. Mabed dönemi sona ermiştir.
İkinci Mabed Dönemi (MÖ 538-MS 70)
Yahudiler Babil’de yetmiş yıl sürgünde kalmışlardır. Babil sürgünü, Perslilerin bölgeye hâkim olmasıyla sona ermiştir.
Persler’in Bâbilliler’i yenilgiye uğratmasının ardından bölgenin yeni hâkimi olan Pers Kralı Koreş, sürgündeki İsrailoğulları’nın Yahuda’ya dönmelerine izin vermiştir (MÖ 538).

Sürgünden dönenler mabedi yeniden inşa etmiş, böylece Yahudi tarihinde İkinci Mabed Dönemi başlamıştır.
Bu döneme Ezra'nın reformları damgasını vurmuştur. Ezra sürgün sırasında kaybolan ve unutulan Tevrat'ı yeniden kaleme almış, yaptığı reformlar sebebiyle Ezra, Yahudi geleneğinde ikinci Musa olarak yüceltilmiştir.
Bu dönemde "Yahudi" ve "Yahudilik" kavramları öne çıkmıştır. Yahudiliğin sistemleşmeye başladığı dönemdir.
Bu tarihten sonra Yahudilere kohenler (hahamlar) liderlik etmeye başlamıştır.
Makedonya Kralı Büyük İskender'in Perslerin kontrolündeki toprakları ele geçirmesiyle (MÖ 332),Yahuda bölgesinde Yunan hâkimiyeti ve etkisi başlamıştır.

Büyük İskender'in ölümünden sonra, Yunan kültürü Yahudilere dayatılmaya başlamış, sünnet ve Cumartesi (Şabat) kutlamaları yasaklanmış, mabede Zeus heykeli dikilmiş ve Yahudiler putlara tapmaya mecbur bırakılmışlardır.

Yunanca konuşan Mısır Yahudi cemaati için Tevrat, Yunancaya tercüme edilmiştir. Bu çeviriye "Septuagint" (Yetmişler Çevirisi) denilmiştir.

MÖ 63'de Romalılar bölgeyi ele geçirince Yahudiler Roma'ya karşı ayaklanmışlardır.

MS 70'de Kudüs Romalı askerlerce tahrip edilmiş, Mabed ikinci kez yıkılmış ve Yahudilerin büyük bir kısmı sürgüne gönderilmiştir.

İkinci Mabed Dönemi'nde Ferisilik, Sadukilik ve Essenilik adıyla bilinen üç büyük Yahudi grubu ortaya çıkmıştır.

İkinci Mabed Dönemi Sonrası Yahudilik (MS 70-MS 600).

Romalılar'ın Yahuda'yı ele geçirmesiyle birlikte (MÖ 63) Yahuda Krallığı sona ermiş, Yahuda doğrudan Roma yönetimine bağlanmıştır.

Bu dönemde İsa Mesih hareketi ortaya çıkmıştır. Tebliğiyle taraftar toplayan İsa Mesih'in Yahudi din adamlarının şikâyeti üzerine Roma Valisi Pilatus tarafından yalancı mesihlikle suçlanarak çarmıha gerildiğine inanılmaktadır.

Kudüs, Romalılar tarafından kuşatılmış, mabed yıkılmış ve Yahudiler Kudüs'ten çıkarılmıştır (MS 66-70).

Bu dönemde Yahudi sözlü literatürünü oluşturan Mişna ve Talmud derlenmiştir. Sözlü geleneğin derlenmesiyle Rabbanî Yahudilik ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde Yahudi dininin merkezine ikinci mabed döneminde ağırlıklı yere sahip olan mabed, kurban ve kohen sınıfı yerine Tevrat, sinagog ve din bilginleri (rabbiler) geçmiştir.

Küçük bir Yahudi mezhebi olarak ortaya çıkan Hıristiyanlık, hem Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun resmî dini hem de Yahudiliğe rakip bir din haline gelmiştir

Bu dönemde İsa Mesih hareketi ortaya çıkmıştır. Tebliğiyle taraftar toplayan İsa Mesih'in Yahudi din adamlarının şikâyeti üzerine Roma Valisi Pilatus tarafından yalancı mesihlikle suçlanarak çarmıha gerildiğine inanılmaktadır.

Yahudiler, MS 70'deki sürgünden sonra 1948'de İsrail Devleti kuruluncaya kadar sürgünde yaşamışlardır.